

ik erover, dat men dat niet heelemaal meent. Het „Hersteld Verband“ zou immers dan óók officieel moeten worden gevraagd, zonder onderscheid van personen. Dat wil net zoo gaarne meedoen op die basis als Prof. Haitjema's groep. Maar voorts: we hebben toch ook binnenlanders moeten bevechten in onze debatten over de Schrift? O.a. Prof. Haitjema? En van diens zonden (op gereformerd standpunt kan en mag men het niet anders noemen) tegen de Schrift is nog lang niet alles besproken. Ten deele, omdat er soms wat lang geslapen wordt, ook door officieel tot waken geroepen; ten deele, omdat Prof. Haitjema voortdurend weer zijn problemen verschuift, gelijk ik reeds aantoonde. Maar in elk geval is duidelijk, dat hij van het Schriftvraagstuk maakt — ook nu nog — wat wij in Dr Geelkerken hebben veroordeeld. Prof. Haitjema is honderdmaal erger afwijker van de gereformeerde Schriftopvatting dan Dr Geelkerken. Mij komt het als een onrecht voor, dat we Dr Geelkerken hebben afgewezen op zulk een tijd, en in zulk een fase van diens theologisch denken (eerst later toch ging hij wat barthianiseeren in zijn blad), waarin hij geen honderdste deel had bedreven van de overtredingen, die Prof. Haitjema tegen de Schrift beging door zijn barthianisme, — terwijl dan velen van dezelfde menschen, die Dr Geelkerken ongereformeerd noemen Prof. Haitjema inhalen in een congres VAN gereformeerden. We zijn dus niet klaar met de „handhaving“ der belijdenis te zien als een kwestie van binnenland — tegenover buitenland. Het is al heel lang een kwestie van binnenland-binnenland. En wat voorts dat buitenland betreft: ook hiertegenover wrekt zich het congresseeren met wederzijdsche qualificatie als gereformeerden. We hebben nu al eens een paar keer hooren klagen over het droevige feit, dat Nederland, met zoo-veel gereformeerden, en zoo-veel theologen, en een gereformeerde universiteit en een gereformeerde theologische hogeschool, helaas door een „doodende critiek“ verhinderd was dat buitenland te helpen en voor te lichten. Men moge mij, nadat ik ook in persoonlijke gesprekken heb trachten aan te wijzen, hoe het verlangde congres WEL kón komen, desverlangd ook met den Heer Prof. Dr Th. L. Haitjema erbij, men moge mij, zeg ik, dan thans vergeven, dat ik ronduit tegenover die eveneens zonder omwegen gesproken klacht over doodende „critiek“ wijs op deze zeer nuchtere waarheid: omdat men niet heeft willen luisteren naar de heelemaal niet doodende, maar opwekkende critiek, heeft men zich in een positie van onmacht gebracht, die juist voor het calvinistische Nederland meer dan armoedig, ik zeg erbij, meer dan schuldig is. Het buitenland helpen? Natuurlijk! Maar wie het buitenland, het gereformeerde buitenland HELPEN wil, die moet aan die arme in het barthianisme verstrikt goedgebedeelde gereformeerden van buiten eens een congres presenteren, waarin het barthianisme wordt afgewezen, afgewezen, afgewezen, en bewezen wordt, dat het met de gereformeerde theologie onbestaanbaar is. DAT WARE: HET BUITENLAND HELPEN. Dat ware: de gereformeerde werkers weer eens uit een warnet halen, waarin ze nog verstrikt liggen, bij gebrek aan Calviniekennis, en goede universitaire opleiding. In plaats echter daarvan zien wij het hönende feit, dat het gezegende Nederland, met zoo-veel Kamper en Amsterdammer professoren, en met zoo'n breed calvinistenvolk gezegend, dan eindelijk toch een paar menschen uit — gelukkig zeer gedunde geleerden — bijeen kan brengen met buitenlanders, hier op dézen bodem; maar dan met dit voor Dr Haitjema inderdaad joyeuse feit, dat men aan het buitenland den eenigen royalen Barthiaan presenteert als — gereformerd. Het is even ironisch, als het andere feit, dat deze hoogleeraar Haitjema zelf een boek begint met een klacht over het feit, dat Nederland geen leiding meer geeft aan het buitenland, en intusschen de man is, die den buitenlander Barth hier op alle manier heeft populair gemaakt. De man, die zich van de oppositie van gereformeerden als mij denkt te kunnen redden met de inventie van een „perfectum praesens“, meenende, dat deze buitenlandsche import calvinistisch zijn kan.

En nu ten derde. Prof. Grosheide somt de verschillen op: overheid, kinderdoop, kerk... en Schrift. De een verschilt hierin, de ander daar. Zullen we elkaar dan om de 3 eerstgenoemde verschillen NIET, om het laatste WEL het mooie praedicaat van „gereformeerd-in-ruimen-zin“ weigeren?

Eerlijk gezegd: ik begrijp dat niet. Alsof een andere meening omtrent de Schrift op één lijn staat met een andere meening inzake kinderdoop, etc.! Maar Prof. Grosheide weet natuurlijk, dat een afwijking inzake de Schrift tenslotte ALLES anders kan doen worden. Men kan verschillen over de vraag, of de Schrift den kinderdoop eischt, de overheid die en die taak oplegt, de kerk zoo en zoo ziet. Best. Maar in al die gevallen gaat men uit van een overeenkomstige Schriftbeschouwing. Maar als iemand over de Schrift, de termen der openbaring, principieel andere meeningen er op na houdt, en jaar in jaar uit verdedigt, dan is dat een heel ANDERS te taxeren meningsverschil. De belijdenis heeft niet, zooals een wetenschappelijk boek het zou doen, de artikelen over de openbaring afzonderlijk gegeven als de inleiding op het thetisch of anti-theetisch deel, het materiele. Niettemin doen deze artikelen als zodanig dienst. Ieder weet toch, dat een andere meening inzake de openbaring als KENNISBRON, en over de KENNISWIJZE heel den strijd over alle geloofspunten beheerscht? Wie in betrekking tot prolegomena (de inleidingskwestie) van ons verschilt, en dan wel fundamenteel, met dien kunnen wij vooralsnog niet

praten; want e'er at moet op dat punt de eenheid hersteld, of de illusie van eenheid duidelijk gebroken zijn.

Kinderen in een gezin kunnen onderling van meening verschillen over de vraag, of vader en moeder dit hebben gecommandeerd, dan wel dat; of ze dit eischen, dan wel iets anders. Zoolang ze echter vasthouden, dat vader en moeder betrouwbare, en verstaanbare menschen zijn, en gezaghebbend, zal dat zoo erg niet zijn. Komt er echter eenje onder de broertjes, die zegt: jullie verschillen van meening over de vraag, of we van moeder 1 of 2 beschuitjes-mogen-nemen bij de thee (punt a) of over de vraag, of we van vader fietsen mogen op Zondag (punt 2), maar IK verschil met jullie allemaal van meening over het gezag van vader en moeder, of, IK meen, dat ze hun bevelen zoo niet meenen als ze ze zeggen, dat je dat allemaal dialectisch zien moet, — nu, dan is de kinderschare wel zeer dwaas, als ze dat laatste verschil van meening noteert als punt 3, waarover in den boezem des gezins meningsverschil is. Want nr. 3 is ongemeen veel ernstiger dan nr. 1 en 2; het grijpt op alle andere punten in.

Ik weet, dat deze beeldspraak kwalijk riekt vanwege de populariteit; ik weet ook, dat men, desgewenscht, er grappes of schimpscheutjes over of tegen aan werpen kan. Maar ik wou het populaire beeld toch maar eens gebruiken. Want het volk moet weten, hoe het staat, als Prof. Haitjema, in plaats van bestreden te worden als ongereformeerd in het openbaringsvraagstuk, wordt ingehaald, en onder ons erkenning vindt, althans een qualificatie, die publiek is, en die uit een oogpunt van algemeene leiding aan het gereformeerde leven (de middelbare scholen, de barthiaansche „angehauchte“ kandidaten, soms ook dominees) funest is. Men heeft door deze publieke daad de debatten voor een tijd vertroebeld, de gereformeerde zaak achteruit gebracht. En dat was niet noodig geweest. Men had kunnen vergaderen met wie men maar begeerde, zonder een streep te halen door het levenswerk van eigen broeders, zonder een man onder de gereformeerden te halen, ALS „gereformeerde“, die óók onder de ethischen c.s. reeds vasten voet gezet heeft.

Volgende week verder.

K. S.

Nogmaals: Een Gereformeerd predikant onder de geijkschakelaars. (II.)

Uit wat Dr v. d. Vaart Smit mij voorts ter inzage gaf, ter verdediging van zijn standpunt heb ik, mij thans voor het 2e artikel zettende, eerst geschift die stukken, waarin hij tracht aan te toonen, dat hij wel degelijk door de rijkskerk-regering was aangewezen, en geen verkeerd indruk heeft gewekt omtrent herkomst en omvang van de hem verleende mandaten. Dr v. d. V. S. houde mij ten goede, dat ik deze stukken niet in extenso overneem. Ik heb uitdrukkelijk geschreven, dat ik me niet uitliet over de al-of-niet-juistheid van wat geschreven is over Dr v. d. V. S.'s in het buitenland gegeven voorstellingen met betrekking tot die herkomst en den omvang der hem gegeven mandaten. Had ik hem beschuldigd, dan zou ik hem hier geheel het woord moeten geven. Ik heb dat evenwel niet gedaan. Ik heb slechts gezegd: men ziet, dat er van de bemiddelingspogingen wel niet veel terecht komen zal. En voorts heb ik, naar ik meen, me niet vergist door rijksregering en rijksKERKregering met elkaar te verwarren. Het laatste woord liet ik dadelijk op dezelfde manier zetten, als zooeven. Ergo kan ik deze dingen hier voorbijgaan.

Andere punten vragen nog de aandacht; maar die moeten wegens plaatsgebrek weer wachten tot een volgend nummer.

K. S.

Is de N.S.B. Christelijk? (XVI.)

Tenslotte leidt dit alles tot een staatsvergoding en een dictatuur, die door en door onchristelijk zijn.

Men moge tegen de beschuldiging van staatsabsolutisme zich te weer stellen, maar als wat deze Heeren willen, niet dat is, wat is het dan toch eigenlijk wel?

„Elke burger is mede de staat“ (wat wij al vast bewisten) „maar als het ware“ (wat is dat?) „en algemeene (???) van de burgers“ (dat moet de heer Mussert dan zeker van zichzelf constateeren) „is hij als de beheersching der afzonderlijke burgers de overheid (het regeeren en bevelende) tegenover de enkele burgers, die als geregeerden den plicht tot gehoorzaamheid hebben“ (3, 15/16).

Hier is geen sprake meer van een regeeren bij de gratie Gods (waar die t'èrm hier behouden mocht zijn gebleven, vereischt dit loochening van uitspraken als deze, welke immers geheel en al den Wetgever God buiten beschouwing gelaten heeft, en voorts met de mythe van „het algemeene“ van „de“ burgers werkt).

En voor een regeeren naar den wil Gods blijft geen mogelijkheid meer over. Is toch „de algemeene wil“ (3, 16) de staat, de overheid, en moet de enkeling zich laten richten, ook berechten, door „het algemeene“ (deze pure abstractie), dan laat men zich feitelijk slechts richten en berechten door de — natuurlijk a posteriori door de heeren dictatoren nog grootendeels nader uit te werken — mythe, waarmee dictatoren de massa vooraf hebben geïnfecteerd.

En als we dan de officieele beginselverklaring der N. S. B. verder over den staat hooren doorslaan, houden we ons hart vast.

De staat, „onze ethische waarde en waarheid“! De staat IS het tot zelforganisatie gekomen RECHT, de hoogste vorm van recht, als welke organisatie de staat tevens BOVEN het recht staat, d.i. dit vaststelt, verandert, opheft. Hier wordt de tot macht gekomen geregeerder-burger, die „het algemeene“ vertegenwoordigt, tenslotte boven het recht gesteld; maar als „het algemeen“

is hij een fictie, en dan een god-looze fictie. Intusschen zal de concrete dictator-van-vleesch-en-bloed, die natuurlijk met dit „het“ niets anders te maken heeft, dan dat hij er door op het kussen kwam, zich een macht van rechts-vaststelling toemeten, die in elk geval zijn staat absolutistisch maakt.

Het „recht“ vaststellen, veranderen. Men zou hier nog kunnen onderhandelen over de onderscheidingen tusschen het recht, dat menschen hebben vastgesteld, en het recht, dat God ons heeft bekend gemaakt door Zijn Woord. Maar het heeft geen zin meer; omdat in heel den onderbouw van deze staatsleer ons herhaaldelijk God, en dus ook de openbaring, en dus ook het recht als van God gegeven buitengesloten bleek. Men krijgt dus niet anders dan een tot in de hoogste macht over ons geplaatste personificatie van de menselijke autonomie.

En achter dit heidendom hinken nu waarlijk ook nog lieden, die christelijk willen heeten.

K. S.

UIT DE HISTORIE

Het eeuwfeest der Afscheiding.

IX.

Op reis naar den koning.

Daar de kerkeraad van Ulrum besloten had den geschorsten leeraar met een toen reeds min of meer bekend persoon, Poppe Rijkerts de Wit, catechiseermeester te Wildervank, de man die nog vóór De Cock definitief zou worden afgezet door het bemoeien van den liberalen dominee Oosterbeek, naar den koning te zenden, kon De Cock niet voldoen aan den oproep van Ds Cremer, te verschijnen voor eene commissie uit het Provinciaal Kerkbestuur. Hij had zelfs de gelegenheid niet daarvan in eigen persoon bericht te doen, daarom schreef zijne vrouw een briefje tot verontschuldiging; overigens typeerend door haar nederig verzoek, niet aan De Cock ten kwade te willen duiden, dat hij niet aan den oproep konde gehoor geven. Met een stuk van den kerkeraad voor den koning in den zak toog de gejaagde en geplaagde op reis. Sievert Luninga vergezelde hem. Over Groningen ging de reis naar Assen. Daar voegde De Wit zich bij hen, en na aldaar de broeders te hebben bezocht, werd de reis door het drietal voortgezet naar de Smilde, het toen nog niet aanzienlijk dorp van onzen tijd, doch destijds een Bethanië voor De Cock, wijl hij er dierbare vrienden had. Deze mannen konden met D. e. d. v. Amsweer, dien edelen Groninger landedelman uit de dagen der Hervorming van „Stad en lande“, in oprechtheid betuigen „Mijn voeten sijn in mijn Rijk d't Peerd en geweest“. Van de Smilde ging de reis over Meppel, alwaar wederom vrienden en medestanders waren, naar Zwolle, terwijl Luninga terugkeerde ter geruststelling van de achtergelatenen te Ulrum. Zoo reisde dan de eenvoudige De Cock als een andere Luther naar Worms, hij naar Den Haag. Wat zal deze reis hem goed hebben gedaan! Zeker Ulrum had hem lief! Doch hoe fel laaide de haat op, brandende en aangewakkerd in de pastorieën en huizen der meer aanzienlijken in de dorpen en in de steden. Nu genoot hij van oprechte vriendschap en teedere toegenegenheid. De familie Johannes Ridderinkhof, de vermogende houtkoopman, wonende op dezelfde gracht waar ook Thorbecke was geboren en diens ouders leefden, toen nog de Dijk heeten, thans genoemd naar den grooten liberalen staatsman, verdediger van de Maatregelen tegen de Afscheidenen genomen, ontving de reizigers met groote gastvrijheid. Thans voor het eerst, niet zoovele maanden daarna zouden ten huize van dezen edelen vriend, vele eenvoudigen uit Zwolle's omtrek wachten, biddende of het den Heere mocht behagen De Cock, des nachts gevankelijk uit Kampen geleid en in 't „Spinhuis“ gevangen gezet, te bevrijden; welke bede door den Heere werd ingewilligd. Ridderinkhof bracht de beide reizigers per rijtuig naar Nijkerk en aldaar werden ze des Zaterdag hartelijk ontvangen en vriendelijk geherbergd door den wijdvermaarden predikant Ds C. C. Callenbach. Nauw ging het gerucht uit van De Cocks verblijf te Nijkerk of de hamer ging op de deur, de klopp werd al den tijd door vernomen, het huis liep vol, nu niet van een vijandige volksmenigte, maar van aanzienlijken en geringen om den man te ontmoeten, wiens stem zoo krachtig had gesproken, wiens daden van zoo groote kloekheid en getrouwheid getuigden. Het was stellig gedurende dit oponthoud in Nijkerks pastorie, dat ook baron P. J. van Zuylen van Nijvelt van de Schaffelaer te Barneveld met zijn vrome vrouw De Cock zullen hebben ontmoet, waarbij zoo diepen indruk op haar door den veel besproken man werd gemaakt.

Een der vrienden van Ds Callenbach bracht na den Zondag, de reizigers, nu vermeerderd met Nijkerks leeraar, naar Utrecht. Eerst naar Klijn, een bekende figuur onder Utrechts vromen; daarna naar Kohlbrugge. Wat zal het dezen goed hebben gedaan den man te ontmoeten aan wien hij voor 'n paar dagen zoo'n langen en betekenissen-vollen brief had geschreven! Ook zou hij Schröter

te IJsselsteijn van Kohlbrugge, zij beiden ha verandering elkanter voo hadden gesp De Cock wil tot aangezicht die de „Schied den gelezen; tot De Cock. het eerste de reizen naar eenige weini liefhadden, ik hebben onte werd hier a scharen aan naast Scholt Was Calle plaats werd voo kwamen Hemelvaarts na den Zon legdt Moge c sche boeren der Groning werd toch ve van en zag i Heusden en honger zich dikte, een va en weldra a plaats van opengevallers waardiger zo De nuance door een de in een schri persoon, ik dienst baron nister van j „een paar niet op den nog schier a De Cock e dam naar I zich langer dringt de tij Kleine zielen gers er over aan gewaag de aanzienli Kemp, Capat weinig verle beeren, den en dat zij z kunnen loge dan niet beg onderstelling noeren“, doe 't kleed dier werpers zou dier edelen naam der he stuk: hun zi dienst van e diens dienaar Costa geschr den aangena dose gemaak den bij meer hun aanzien Ter audien dat hij deze uit 't veld ke in audientie gegeven te e dig gaf De (de koning h verwees, dat gereformeer zijn. De kon hebben dat mensc was gestemd hel de Sire er dagen afwijz den kerkera gevallen onl Provinciaal Over Ams en medestai Groningen c nen verschij over zijn u schrift over Voor de bestuur vers te lezen v gunste der Cock, gewil las dit gescl plaats van dat men h grond van procedure grond van genoemd. Z veel blaam